

OPONENTSKÝ POSUDEK NA DISERTAČNÍ PRÁCI

Název disertační práce: ***Determinismus, path-dependence a nejistota pohledem postkeynesovské ekonomie***

Autor práce: ***Lukáš Máslo***

Autor posudku: ***Martin Janíčko***

Charakteristika práce:

Disertační práce (DisP) Lukáše Másla se zabývá (zejména) analýzou koncepčně-metodologických problémů zkoumaných v rámci post-keynesovské ekonomie (dále již jen PKE) a mnohými přesahy, které lze z těchto problémů derivovat. Disertant si pak konkrétně klade za cíl předložit řešení problému definice (non)determinismu v deterministických a stochastických systémech, ale i objasnění dnešních (údajně či potencionálně) zmatených heterogenních výkladů ohledně pojetí (i)reverzibility tzv. path-dependent (tedy „závislých na ušlé cestě“) a tradičně-rovnovážných systémů. Disertant se dále věnuje i rozporu mezi historickým a logickým časem a dalším, příbuzným, dílčím metodologickým problémům. Určité a poměrně zajímavé aplikace doktorand provádí v poslední kapitole na problematice non-neutrality peněz plynoucí z v podstatě poptávkově determinované ekonomiky v podání např. Lavoiea (2005, 2006, 2010), respektive pro sféru monetární teorie a politiky postkeynesovské ekonomie. Autor se snaží dále polemizovat s mnohými metodologickými východisky PKE, která považuje za buďto problematická sama o sobě, nebo v konfrontaci s ekonomii hlavního proudu. V neposlední řadě autor přichází s vlastními návrhy, jak metodologické dichotomie a zmatenost pojmů, ať již z čistě nominálního nebo i věcného pohledu, v rámci PKE alespoň částečně řešit.

Rád bych na úvod rád zmínil některé základní ne zcela příjemné charakteristiky práce, které se již objevily v první verzi a přes jejich částečnou nápravu se je nepodařilo z práce zcela vymýt (patrně se autor hysterezí a persistencí zabýval příliš dlouho): 1) Ačkoli autor nikde neuvádí, že by se mělo jednat o soubor článků či dokonce spoluautorství, tak je DisP velice (příliš) obsáhlá, jelikož čítá 203 normostran (a 227 stran celkem). Toto považuji za poměrně zásadní problém, neboť jednou z kvalit disertanta by měla být schopnost vyjádřit se na omezenějším prostoru kolem 120 stran, pokud se tedy nejedná o spoluautorství. Disertant přeci mohl práci předložit útlejší a pokud měl dojem, že má hodně co říci navíc (a tento dojem evidentně měl), k dispozici mu jsou odborná periodika jak česká, tak i zahraniční; 2) DisP má z velké většiny teoretický ráz, ačkoliv některé její závěry jsou praktické a demonstrují autorovo uchopení problému i formálními metodami či aspoň na příkladech, což je ocenitelné; 3) práce používá přehrášelských, řeckých a anglických termínů i na místech, kde podle mého mínění existují uspokojivé ekvivalenty v češtině. Tyto v kombinaci s dlouhými větami výrazně zhoršují četbu práce, kdy je uživatel textu nucen častokrát se v práci vracet, aby v dlouhých větách našel a pochopil disertantovu myšlenku.

První a druhá část DisP dosti obšírně představuje koncept tradiční rovnováhy vs. paradigma tzv. path dependence. Autor detailně analyzuje rozdíly mezi oběma přístupy, celkem správně spolukritizuje současné paradigma neoklasické mikroekonomie a dobře na základě dostupné moderní literatury rozebírá hysterezi, slabou hysterezi a persistenci v PKE. Nejsem si ovšem zcela jistý, z čeho plyne autorova domněnka, že v makroekonomii jsou paralelní paradigmata „tradiční rovnováhy“ a „path dependence“. Disertant také mohl více nastínit problém uzavřenosti současného mikroekonomického systému, který s definicí rovnováhy, již se detailně zabývá, úzce souvisí. Kromě těchto výtek ovšem autor celkově úspěšně představil stav současného zkoumání v poměrně složitém PKE rámci, a k těmto kapitolám nemám zásadních připomínek.

Třetí a čtvrtá kapitola již velice detailně rozebírají povahu a typologii ekonomických systémů, včetně rozdělení na deterministické, s dalším dělením na statické a dynamické, za použití konceptu ireverzibility, přechodových šoků, protišoků, apod., a stochastické. Kapitoly jako takové jsou zpracovány opět kvalitně a zejména velice detailně; je patrná autorova snaha o analýzu všech důležitých konsekvencí, které zmiňované přístupy obsahují, ale i o precizní definice. Je taktéž dobře patrná disertantova přidaná hodnota, kde na příkladech, jakkoli tedy lehce vykonstruovaných, uvádí typologii do patřičného kontextu.

Čtvrtou kapitolu lze zároveň pravděpodobně označit za jakýsi vrchol práce, jelikož obsahuje zdaleka nejvyšší autorovu přidanou hodnotu a je opravdu vypracována neobvykle detailně. Disertant překračuje dříve definovaný rámec deterministických systémů a předmětem zkoumání se stává sám (non)determinismus. Autor především představuje metodologicko-teoretický základ analýzy stochastických systémů a taktéž navrhuje několik sice možná diskutabilních, ale rozhodně originálních a promyšlených řešení různých problémů definovaných v předcházející části práce. Jedná se zároveň i o kapitolu nejzajímavější, kde autor samostatně a kriticky analyzuje determinismus a nejistotu a předkládá dokonce určité možnosti či koncepce, jakým způsobem tyto problémy řešit. Kapitola dobře navazuje na předcházející části a čtenář jasně vidí, na co přesně disertant reaguje. Lze ovšem poznamenat, že, obecně v DisP, některá disertantem předkládaná tvrzení jsou sporná nebo se neopírají o nejsilnější argumenty (např. Friedmanův instrumentalismus byl podroben značné kritice z mnoha pozic, podobně Sorosova „reflexivita“ je tedy skutečně hodně triviální příspěvek do finanční ekonomie, diskuze o ontologii a epistemologii je spíše úsměvná, apod.).

Oceňuji také Závěr práce, kde autor celkem explicitně uvádí shrnutí jejích přínosů a rozděluje řešení autorem detekovaných problémů, kterážto lze průběžně v práci nalézt, na vlastní a převzatá, a čtenář je tak schopen si poměrně dobře utřídit díky této části myšlenky, což je při nejlepší vůli po přečtení předcházejících 190 stran ne zcela možné.

Ačkoli je text kvalitní a skutečně velice náročný na čtení, tak jsem narazil na několik následujících problémů, které, byť nejsou zásadního charakteru, práci určitým způsobem, ale zejména zbytečně, devalvují:

- Oponent dost dobře nechápe, jaký je význam ontologické jistoty „Božského vzorce“, resp. „ultimátního zákona změny“, pro ekonomické agenty (str. 10). Proč se najednou jedná o ontologickou jistotu, když se stále jedná o znalost? Jaká je její použitelnost?
- Autor si libuje v cizích termínech z mně neznámých důvodů, ačkoliv v mnoha případech existují české ekvivalenty. Rovněž mi není zřejmé, proč autor někdy volí jeden název a následně přechází k ekvivalentu. To dává totiž pocit, že se jedná o něco (aspoň) mírně jiného, což ovšem z textu příliš nevyplývá.
- Další problém vidím v používání cizích termínů jako takových, kde opět nastává výrazná inflace. Chápu, že ne vždy to lze a ekonomie je dosti anglosaská věda, ale v některých případech to jistě není nutné.
- Ačkoliv je relativní četnost překlepů a gramatických prohrěšků celkově nízká, vzhledem k počtu stran jich lze nalézt celou řadu, a naneštěstí začínají již v Abstraktu.
- Jaký je rozdíl mezi relativní četností a bodovou relativní četností? Myslí se tím druhým výrazem v bodě?
- Debata ohledně endogenních šoků se mi jeví mírně nadbytečná. Podle mého názoru se v této souvislosti jedná o nomenklaturní a definiční problém, spíše než o skutečně věcný problém.
- Čitelnost grafů a schémat mohla být obecně asi o něco lepší, ale nijak významně nezatežuje četbu a pochopení textu.
- Není nejvhodnější tak často podtrhávat některé věty na úkor jiných. DisP není učebnice a autor tím může dávat implicitně najevo, že textu je prostě příliš a čtenář by se mohl občas ztrácet, tak je třeba jej usměrnit. Stejně tak mi není jasné, proč jsou některé kódy v JEL klasifikaci zvýrazněné na úkor jiných; to není úplně standardní.
- Práce měla být vzhledem ke svému kritickému (pod)tónu sepsána spíše v angličtině. Vzhledem k charakteru a kritickému nastavení práce je třeba totiž argumentovat na té nejsilnější úrovni. Druhý důvod je již zmíněné velké množství použitých anglicismů (ať již z důvodu objektivní neexistence českých ekvivalentů, či jejich autorem způsobenou inflací), kterýžto problém by se tím v podstatě vyřešil.
- Nejsem si zcela jist, zda vyjádření v začátku práce typu „*Děkuji Bohu Otci Všemohoucímu, že mi dal na přímluvy přesvaté Bohorodice Panny Marie pro zásluhy našeho Spasitele a Krále Ježíše Krista milosti Ducha Svatého potřebné k sepsání této práce a především, že mi daroval skvělého průvodce a vedoucího, doc. Zdeňka Chytila, bez jehož pomoci a vedení bych tuto práci nikdy nedokončil.*“ vzhledem k tomu, že práce nemá teologický charakter, jsou vhodná. I kdyby ovšem teologický charakter měla, tak takovéto proklamace na akademickou půdu jednoznačně nepatří a považuji je za ne zcela etická.
- Kde je v literatuře odkaz na větu „Jsem který jsem“ (str. 171) z Bible? Celá podkapitola 4.5.8 do práce nepatří a neměla být nikdy zahrnuta, jelikož její návaznost na zbytek práce je slabá a kapitola sama o sobě odvádí čtenáře od tématu k určitým sporným kvazifilosofickým přesahům.

- Disertant by neměl v úvodu a dalších pasážích používat budoucí čas, jelikož práce pak ztrácí na kompaktnosti.
- Některé zdroje jsem nedohledal v seznamu literatury, příkladně pak Chytil, Máslo, 2014, Friedman, 1953, ad.
- V neposlední řadě se v některých rovnicích vyskytují chyby či překlepy, příkladně pak rce. a výrazy č. 39, 70, 71, 74, ad. Některé jiné nejsou očíslované, což zhoršuje orientaci.

DisP je prací velice komplexní a celkově i kvalitní a zabývá se poměrně aktuálním a značně originálním tématem. Autor zároveň dává k dobru celou řadu jeho vlastních rozšíření a aplikací problematiky, kterou popisuje a analyzuje metodami PKE, respektive z jejich pozic. Možná nebylo v jejím průběhu od věci ovšem více diferencovat mezi jednotlivými odnožemi PKE, ale rozumím tomu, že to autor mohl považovat za dodatečnou a patrně nadbytečnou komplikaci práce.

Práce sama o sobě je originálním přínosem do moderní metodologie makroekonomie a dokládá autorovu snahu o poctivý ekonomický výzkum. Z práce je dále patrné, že autor věnoval psaní obrovské množství času a energie a že se v dané problematice orientuje opravdu velice dobře. Množství zvládnuté komplikované literatury a polemik je veskrze obdivuhodné. Při pohledu na autorovu BP a DP také oceňuji, že práce je výrazným tematickým posunem v jeho bádání a že se vydal více do pole metodologie ekonomie. Nicméně všechny mé výše uvedené připomínky k DisP zůstávají platné. Ačkoli ohraničení je někdy obtížné udělat z důvodu využívání výrazného množství zdrojů, je z práce patrná vysoká přidaná hodnota autorova bádání, jakkoli v některých pasážích se dá o jeho vývodech patrně do nekonečna diskutovat a disertant nepůsobí v argumentaci zrovna nejpřesvědčivěji. V poslední řadě oceňuji, že autor dal obrovský prostor škole ekonomického myšlení, jejíž poznatky jsou v současných podmínkách navýsost aktuální, a prezentoval samotnou školou používaný matematický a jiný formální aparát.

Otázky k diskuzi:

- 1) Mohl by disertant uvést konkrétní ekonomické příklady hystereticky-persistentních vs. čistě hysterezních vs. persistentních vs. čistě path-dependent systémů v ekonomii?
- 2) V práci se disertant obšírně zabývá nejistotou, nicméně nenarazíme na pojem „neurčitost“, alespoň ne přímo. Jaký je podle disertanta pohled PKE na tento problém v kontextu jeho práce?
- 3) Co má disertant na mysli pod „zero-root“ systémy? Respektive jak se liší od „zero-root“ modelů, které zmiňuje?
- 4) Publikoval již disertant nějaké části práce ve vědeckých časopisech? Pakliže ano, v jakých? Uvažoval disertant o transformaci určité části práce do anglického jazyka?
- 5) V čem spatřuje sám disertant největší přínos práce a jak si představuje další bádání?

Celkové zhodnocení:

Disertační práce ing. Másla je prací vydařenou a splňuje podmínky kladené na tento typ výstupu v doktorských ekonomických oborech. Jakkoli k ní je třeba mít celou řadu výhrad, včetně určitých etických, tak se jedná o práci na vysokém stupni sofistikace, abstrakce a poznání. Autor zřetelně demonstroval, jak hluboko se danými tématy zabývá a obecně pak, že je detailně schopen uchopit velice složitou problematiku. Obsáhlejší práci na podobné téma jsem ještě nečetl a skoro pochybuji, že číst kdy budu.

Na základě všech výše uvedených důvodů **práci doporučuji k obhajobě před příslušnou zkušební komisí pro obhajobu disertačních prací.**

V Praze, dne 27. 12. 2015

PhDr. Ing. Martin Janíčko, Ph.D.

Martin

